

Nguyễn Đức Tồn (ed.):

Cảnh huống và chính sách ngôn ngữ ở Việt Nam trong thời kì công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước và hội nhập quốc tế.

Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học xã hội, 2016. 512 s.

ISBN 9786049446382.

Recenzovaná kniha má v překladu název *Jazyková situace a jazyková politika ve Vietnamu za industrializace, modernizace a postupující internacionalizace společnosti*. Letmý pohled do bibliografie nerozptýlí očekávání politicky motivovaného textu. V úvodní sadě titulů nechybí klasické marxismu-leninismu a vietnamští státníci. Politických citátů je však v knize pomálu a omezují se na úvod. Celkový počet 220 citovaných titulů (včetně článků) není na pětisetstránkovou monografii až tak mnoho, ale autorům a editorovi slouží ke cti, že u zahraničních titulů převažují současné anglicky psané knihy o bilingvistice, diglosii, vymírání jazyků, jazykovém plánování, případně osvojování druhého jazyka. Lingvistika našťástí byla vždy jednou z mála oblastí, které nabízely možnost čerpat i z kvalitních prací bez ohledu na ideologii, a tak v jiné příručce vydané ještě v době nejtěžší izolace Vietnamu se Phan Ngọc (1983: 15, 21) snaží nahlížet na jazykovou situaci a příbuznost jazyků ve Vietnamu s odvoláním na analogii balkánského jazykového svazu Bohuslava Havrána a dále čerpá i ze zcela moderní anglické a francouzské lingvistické literatury. I v dnešním měřítku se s kvalitním průzkumem vztahů jazyků národnostních menšin ve Vietnamu teprve začíná, zatímco výzkum sekundárních vztahů vietnamštiny s evropskými jazyky (např. VƯƠNG Toàn 2010) nenaráží na zásadní logistické potíže, protože kvalitní objemné vietnamsko-francouzské slovníky se vydávají déle než sto let.

Kniha nezačíná statistickými přehledy (ty jsou až v druhé polovině), ale v prvním dílu uvedením do obecné problematiky jazyků národnostních menšin a rozlišením termínů pro bilingvistiku, diglosii, osvojení jazyka, jeho jen částečné znalosti, jazykové schopnosti apod. Ve Vietnamu (ale i v dalších státech jihovýchodní Asie) jsou minoritní jazyky ohrožené, protože mají jen nízké počty mluvčích a v komunikaci jsou omezeny na nejužší rodinu, na kulturní události v komunitě a styk s přáteli (tabulka s. 31). Ve všech ostatních případech je ve veřejném prostoru dominantní majoritní jazyk, tj. vietnamština. První kapitola (prvního dílu) po stranu 72 tvoří přehledy teoretických přístupů různých autorů, jen s minimem informací o skutečné jazykové situaci. Druhá kapitola (73–125) sestává z velmi teoretického srovnání skladby národností v Rusku a ve Vietnamu, jen s minimem faktografických údajů a odkazů na literaturu.

Druhý díl knihy je dle názvu věnován jazykové situaci v současném Vietnamu. Třetí kapitola (s. 129–248; pozn. průběžné číslování pokračuje napříč díly) je věnována jazykové situaci v severovýchodním Vietnamu a nejvíce se soustřeďuje na tabulkové přehledy dat a dotazníková šetření z dvou provincií: Thái Nguyên a Hà Giang. Čtvrtá kapitola (s. 249–300) je věnována střednímu Vietnamu, tj. jeho vrchní zúžené části. Poněkud deklasujícím dojmem působí, že se na začátku textu kapitoly odkazuje na geografické vymezení na wikipedii, přitom vietnamská geografie je kvalitní i v případě pedagogických příruček (pro severovýchodní

Vietnam např. Lê Thông et al. 2001). Pátá kapitola (s. 351–353) je věnována situaci v jižním Vietnamu. Teprve šestá kapitola (s. 354–386) prezentuje systematické rozdělení etnik podle jazykových skupin a podle počtu mluvčích. Ve zvláštní tabulce (s. 358–364) je uvedeno 27 národnostních menšin Vietnamu, jejichž jazyk již má oficiální kodifikaci písemného systému, která je specifikována. Vedle vietnamštiny se to týká jazyků etnik Tháí, Tày, Nùng, Hmông, Hoa, Khơ-me, Chăm, Gia-rai, Ê-đê, Ba-na, Xơ-đăng, Hrê, Cơ-ho, Ra-glai, Mnông, Xtiêng, Cơ-tu, Bru-Vân Kiều, Ta-ôi/Pa-co-Ta-ôi, Giê-Triêng, Co, Chơ-ro, Chu-ru, Lào, Lự, Dao, Cao Lam.

Třetí a poslední díl knihy je věnován návrhům a řešením možné ochrany minoritních jazyků. Sedmá kapitola se věnuje jazykové politice a způsobům její realizace v soudobé stranické a celostátní politice (s. 389–423). Teprve osmá a poslední kapitola (s. 424–477) se věnuje dle avíza v názvu jazykové politice Vietnamu za industrializace, modernizace a postupující internacionalizace společnosti. Bohužel soudobý vývoj pro mluvčí minoritních jazyků znamená až na výjimky v praxi další tlak na studium ve vietnamštině a angličtině.

Za skutečně přínosná lze považovat hlavně statistická data a výsledky řady dotazníkových šetření z vybraných provincií v druhém dílu knihy. Týkají se nejčastěji procentuálního zastoupení etnik ve vybraných lokalitách nebo například i míry znalosti mateřského minoritního jazyka, popřípadě míry užívání vietnamštiny u jednotlivých věkových skupin. Díky nim si kniha plně zaslouží zařazení do odborné knihovny. V jiných částech je kniha laděná přes větší množství dat obecně a je tak spíše dokumentem o způsobu práce v sociálních vědách v současném Vietnamu. K tématům minoritních jazyků a jazykové politiky lze proto doporučit četbu dalších autorů, z těch nejznámějších např. HOÀNG Văn Ma (2002), BÙI Khánh Thế (2002) nebo TRẦN Trí Dõi (1999, 2011), který zmiňuje v novější publikaci více úředních dokumentů. Vedle výzkumných trendů v etnologii minorit (BẾ VIỆT ĐĂNG 2006) a rostoucího počtu výzkumů specialistů je k dispozici i více výběrných sborníků k jazykovým kontaktům (např. NGUYỄN Kiên Trường 2005).

LITERATURA

- BẾ, VIỆT ĐĂNG. 2006. *Dân tộc học Việt Nam Định hướng và thành tựu nghiên cứu (1973–1998)*. Hà nội: Nhà xuất bản khoa học xã hội.
- BÙI, Khánh Thế. 2002. Ngôn ngữ dân tộc và chính sách ngôn ngữ ở Việt nam. In: Kol. autorů: *Nghiên cứu ngôn ngữ các dân tộc thiểu số ở Việt nam. Từ những năm 90*. Hà nội: Thông tin khoa học xã hội – chuyên đề, s. 53–72.
- HOÀNG, Văn Ma. 2002. *Ngôn ngữ dân tộc thiểu số Việt nam. Một số vấn đề về quan hệ cội nguồn và loại hình học*. (Languages of Vietnamese Ethnic Minorities: Some Issues on Original Relations and Typology). Hà nội: Nhà xuất bản đại học quốc gia Hà nội.
- LÊ, Thông et al. 2001. *Địa lí các tỉnh và thành phố Việt Nam. Tập hai – các tỉnh vùng Đông Bắc*. Hà Nội: Nhà xuất bản Giáo dục.
- NGUYỄN, Kiên Trường, ed. 2005. *Tiếp xúc ngôn ngữ ở Việt Nam*. Hà nội: Nhà xuất bản khoa học xã hội.

- PHAN, Ngọc. 1983. Tiếp xúc ngôn ngữ và tiếp xúc ngôn ngữ ở Đông Nam Á. In: Phan Ngọc & Phạm Đức Dương. *Tiếp xúc ngôn ngữ ở Đông Nam Á*. Hà Nội: Viện Đông Nam Á xuất bản, s. 7-75.
- TRẦN, Trí Dõi. 1999. *Nghiên cứu ngôn ngữ các dân tộc thiểu số Việt Nam*. Hà Nội: Nhà xuất bản đại học quốc gia Hà Nội.
- TRẦN, Trí Dõi. 2011. *Những vấn đề chính sách ngôn ngữ và giáo dục ngôn ngữ vùng dân tộc thiểu số Việt Nam. Language policy and education in ethnic minorities region of Vietnam*. Hà Nội: Nhà xuất bản Đại học quốc gia Hà Nội.
- VƯƠNG, Toàn. 2010. *Tiếng Việt trong tiếp xúc ngôn ngữ từ giữa thế kỷ XX / Le vietnamien en contact linguistique depuis la deuxième moitié du XXe siècle*. Hà Nội: Nhà xuất bản Dân trí.

Michal Schwarz

Department of Linguistics and Baltic Studies
Faculty of Arts, Masaryk University
Jaselská 18, 602 00 Brno
Czech Republic
schwarz@phil.muni.cz